

MGR INŻ. ADAM HRONIAK
Zastępca Naczelnego Dyrektora Lasów Państwowych

Najistotniejsze problemy ekonomiczno-finansowe gospodarki leśnej¹⁾

Наиболее существенные экономическо-финансовые проблемы лесного хозяйства

Most important economic and financial problem of forestry

W latach 1981—1985 gospodarka leśna charakteryzowała się:
— dużą zmiennością warunków przyrodniczych i ekologicznych,
— pozytywnymi zmianami polityki ekonomicznej w stosunku do lasów,
— odrobieniem narosłych zaniedbań hodowlanych i ochronnych oraz znużoną walką ze szkodnikami pierwotnymi i wtórnymi lasu.

Pilna konieczność szybkiej poprawy stanu sanitarnego lasu skłoniła centralne władze państwowe do podjęcia takich decyzji, które spowodowałyby znaczne zwiększenie potencjału wykonawczego Lasów Państwowych.

Kompleksowy program poprawy gospodarki leśnej do 1990 r., a głównie decyzja nr 10/83 Prezydium Rządu z 28 lutego 1983 r., w sprawie likwidacji skutków klęski żywiołowej w lasach, poprawy stanu zdrowotnego i sanitarnego lasów oraz właściwego zagospodarowania drewna spowodowały:

— znacznie lepsze wyposażenie leśnictwa w środki techniczne, inwestycyjne oraz dogodny kredyt bankowy,
— zahamowanie odpływu siły roboczej z Lasów Państwowych.

Najniższy poziom zatrudnienia w leśnictwie notowano w 1981 r., wynosił ok. 114,2 tys. osób. Od tego roku zatrudnienie zaczęło sukcesywnie wzrastać, osiągając poziom 130,4 tys. osób w 1985 r. Przyrost zatrudnienia odnosił się głównie do robotników leśnych, ponadto wróciło lub podjęło pracę po raz pierwszy więcej techników i inżynierów leśnictwa.

Na tak potrzebny przyrost zatrudnienia wpływ miały trzy zasadnicze czynniki:

¹⁾ Referat wygłoszony 20 grudnia 1985 r. na zebraniu problemowym Warszawskiego Oddziału PTL.

a) Wyraźne przyspieszenie budownictwa mieszkaniowego. W roku 1983 oddano do użytku 827 mieszkań, w 1984 — 1245 i w 1985 r. 1150. Do przekazania na rok bieżący planuje się 1365 mieszkań. Przyspieszenie w budownictwie mieszkaniowym sprzyja kształtowaniu realnych nadziei na otrzymanie własnego mieszkania.

b) Podjęcie zdecydowanych działań w zakresie poprawy warunków płacowych załóg leśnych.

Płaca pracowników Lasów Państwowych w 1982 r. wynosiła 11 941 zł, podczas gdy odpowiednio w rolnictwie uspołecznionym 12 145 zł, natomiast w gospodarce uspołecznionej 11 631 zł. Tak zachowane proporcje płacowe do 1985 r. wpłynęły korzystnie na wyraźny przyrost zatrudnienia. W 1985 r. płaca w lasach wynosiła 18 412 zł, podczas gdy w rolnictwie uspołecznionym 20 104 zł, a w całej gospodarce uspołecznionej 19 900 zł. Wprowadzony od 1 stycznia 1985 r. nowy system płacowy pracowników Lasów Państwowych uporządkował warunki płacowe na wszystkich stanowiskach pracy w Lasach Państwowych.

c) Zasadniczej poprawie uległy warunki socjalne i bytowe załóg leśnych. Poprawiła się ilość i jakość podstawowego sprzętu do prac leśnych, w tym głównie pilarki spalinowej. Podkreśla się lepszą jakość ubrań służbowych i roboczych oraz obuwia.

Obecnie pilną sprawą jest opracowanie Układu Zbiorowego Pracy dla pracowników Lasów Państwowych.

Naczelny Dyrektor Lasów Państwowych wyprzedzając ukazanie się Ustawy o UZP powołał złożony z doświadczonych leśników zespół, który podjął pracę nad opracowaniem tego ważnego dokumentu.

Znaczny przyrost potencjału ludzkiego, sprzętowego, materiałowego i inwestycyjnego w leśnictwie był możliwy dzięki zapewnieniu Lasom Państwowym zasilania w środki finansowe.

1 stycznia 1982 r. był umownie datą wejścia w życie wielu istotnych decyzji, wprowadzających Lasy Państwowe na drogę samofinansowania.

— Budżet państwa umorzył zadłużenie w wysokości ok. 3 mld zł, co w warunkach 1981 r. stanowi aż 32% rocznego fuduszu płac Lasów Państwowych.

— W ramach porządkowania cen w całej gospodarce wprowadzono również nowe ceny na drewno, wyższe o 173% od cen 1981 r. Była to podwyżka cen na drewno stosunkowo niska w porównaniu do przyrostu cen innych surowców i materiałów. I tak na przykład odpowiednio wzrosły ceny: cementu o 206%, wapna o 220%, węgla o 300%, energii elektr. o 250%, tarcicy iglastej o 190%. Zaznaczyć jeszcze trzeba, że ceny na drewno nie były zmieniane od 1976 r.

— Akty prawne wprowadzające reformę gospodarczą uruchomiły szersze możliwości korzystania z Funduszu Leśnego. Odpis na Fundusz Leśny w wysokości 32% w 1982 r. i 45% w latach 1983—84 w pełni wystarczał na finansowanie nie tylko kosztów szeroko rozumianej reprodukcji rozszerzonej w lasach, pozwalał również na rozwinięcie inwestycji, a zwłaszcza budownictwa mieszkaniowego.

— Wprowadzona została korzystna progresywna formuła kształtowania wysokości podatku dochodowego w zależności od uzyskiwanej rentowności. Wskaźnik rentowności mierzony stosunkiem zysku bilansowego do kosztu własnego sprzedaży ogółem w 1982 r. wynosił 13%, w 1983 —

5,0%, w 1984 — 4,0% i w 1985 — 4,1%. Formuła podatku dochodowego została w następnych latach zmieniona, gdyż wprowadzono wskaźnik procentowy uwzględniający w pierwszych 4 latach ulgę w odprowadzaniu podatku dochodowego, wynikającą z osiągniętej dotychczas rentowności.

— Wprowadzono zasadę w pierwszych dwóch latach całkowitego, a następnie częściowego zwolnienia Lasów Państwowych z wpłat amortyzacji do budżetu. Decyzja ta była szczególnie ważna dla leśnictwa; pozwoliła ona przyhamować, chociaż nie całkowicie, proces dekapitalizacji majątku. Stopień zużycia majątku trwałego w leśnictwie według stanu na koniec 1985 r. wynosił 50% i był najwyższy spośród wszystkich branż gospodarki uspołecznionej w kraju. Natomiast stopień zużycia maszyn i narzędzi wynosił 55% i to w warunkach, kiedy w latach 1982—85 leśnictwo otrzymało znacznie więcej sprzętu niż w okresach poprzednich. Tylko w ośrodkach transportowych na ogólną ich wartość 22 mld zł lasy użytkowały środków transportowych całkowicie umorzonych o wartości 6,2 mld zł.

Widoczny przyrost potencjału wykonawczego i środków finansowych pozwolił Lasom Państwowym w okresie klęski ekologicznej z jednej strony ratować drewno pozyskane z posuszu, a z drugiej strony ratować las, wykonując więcej prac w lesie na rzecz ochrony i hodowli. Już w 1983 r. Lasy Państwowe sprzedały drewna grubego w ilości 22,0 mln m³, o 2,4 mln m³ więcej niż w 1982 r. Tak wysoka sprzedaż drewna była następstwem wysokiego pozyskania wymuszonego stanem sanitarnym lasu. Pozyskano 22,8 mln m³ grubizny i było to najwyższe pozyskanie drewna w okresie powojennym.

Duża podaż drewna była powodem podjęcia decyzji jego eksportu. Eksport dotyczył drewna pozyskanego z cięć sanitarnych i kształtował się w poszczególnych latach następująco:

1982 r. — 845 tys. m ³	1983 r. — 1492 tys. m ³
1984 r. — 2247 tys. m ³	1985 r. — 2010 tys. m ³ .

Plan na 1986 rok zakłada eksport w wysokości 1200 tys. m³, z tendencją zmniejszania w latach następnych.

W różnych środowiskach związanych z Lasami Państwowymi kształtowane są opinie, że w leśnictwie w ostatnim okresie występują zjawiska kryzysowe związane z brakiem środków finansowych. Opinie te można podzielać, ale z jednym podstawowym zastrzeżeniem, że faktycznie Lasy Państwowe są w znacznie gorszej kondycji finansowej obecnie niż w bardzo dobrych latach 1982 i 1983 oraz pierwszych miesiącach 1984 r. Z czego to wynika i jakie są takiego stanu przyczyny?

Jak podano wyżej, od 1 stycznia 1982 r. wprowadzono nowe wyższe o 173% ceny na drewno. Decyzja ta zbiegła się z dużym przyrostem ilości pozyskanego i sprzedanego drewna również w 1983 r. Za 1982 rok Lasy Państwowe uzyskały zysk bilansowy w wysokości 10,7 mld zł oraz dodatnie saldo Funduszu Leśnego w wysokości 3,1 mld zł.

Korzystne wyniki finansowe nie obligowały do konieczności zmiany cen na drewno. W 1983 r. nie podniesiono cen na drewno. W tym czasie koszty w innych działach gospodarki rosły i to rosły znacznie, oddziałując na wzrost kosztów w leśnictwie. Rekordowy rok 1983, jeżeli chodzi

o wielkość sprzedaży drewna, leśnictwo zamknęło zyskiem w wysokości 6 mld zł, przy spadku rentowności z 11% do 5% oraz saldem dodatnim Funduszu Leśnego w wysokości 5,7 mld zł.

Również rok 1984 rozpoczął się w starym układzie cen na drewno. Dokonane zostały tylko nieznaczne czynności porządkujące warunki sprzedaży drewna tartaczego. Na większość surowca drzewnego od 1982 r. wprowadzono cenę na warunkach loco las po dokonanej zrywce.

Pierwsze półrocze organizacja gospodarza Lasy Państwowe zamknęła wynikiem ujemnym. Podjęto decyzję rozłożenia kosztów równomiernie na wszystkie działy gospodarki leśnej. Funduszem Leśnym rozpoczęto finansowanie również kosztów administracyjnych.

Wprawdzie dzięki zmianom metodologii rozliczanie kosztów na rok 1984 Lasy Państwowe zamknęły zyskiem 5,6 mld zł przy bardzo niskiej rentowności 4,0%, to jednak musiały zaciągnąć kredyt bankowy w wysokości 6,5 mld zł, finansujący inwestycje z Funduszu Leśnego. Głównie kredyt finansował budowę mieszkań i dróg. Uzyskany dzięki uprzejmości Zarządu BGŻ kredyt pozwolił na utrzymanie tempa odrabiania zaległości w budowie osad i dróg leśnych.

W latach 1983 i 1984 w Lasach Państwowych nie realizowano podstawowej zasady ekonomicznej, nie zadbano o powiększony co roku dopływ środków finansowych. Koszty natomiast, najczęściej niezależnie od leśnictwa, rosły bardzo szybko. Nie urealnione, tak jak w innych działach gospodarki, ceny na drewno były podstawową przyczyną omawianego kryzysu.

Ponad 96% przychodów Lasy Państwowe czerpią ze sprzedaży drewna i dlatego też ceny drewna są najważniejszą z kategorii polityki gospodarczej w stosunku do leśnictwa. Oczywiście nie zwalnia to kierownictwa i pracowników leśnictwa wszystkich szczebli od dyscyplinowania kosztów i takie działania są na bieżąco podejmowane.

Na przełomie 1984 i 1985 roku podjęte zostały zasadnicze decyzje cenowe odnoszące się do drewna. Podniesione zostały ceny surowca tartaczego liściastego o 58%, iglastego o 20%, sortymentów cennych liściastych o 35% i pozostałych sortymentów o 10—25%. Średnio ceny drewna w 1985 r. miały wzrosnąć o ok. 21%, wzrosły faktycznie o 23%. Ok. 15—20% przyrostu ceny było wynikiem lepszej klasyfikacji i manipulacji drewna.

Wprowadzona stanowczo za późno w niedużym procencie podwyżka cen drewna nie przyniosła poprawy sytuacji ekonomiczno-finansowej Lasów Państwowych w 1985 r. Uzyskany wynik w wysokości 6,2 mld zł przy rentowności 4,1% w ok. 60% jest udziałem zmiany zasad rozliczania zapasów drewna. Wysokość kredytu bankowego na inwestycje z Funduszu Leśnego wzrosła do ok. 8 mld złotych.

Mimo utrzymania się w 1985 r. zysku na poziomie ostatnich dwóch lat, ilość środków pozostających na cele rozwojowe w Lasach Państwowych systematycznie się zmniejszała z powodu zwiększonego udziału podatku dochodowego w zysku.

Uzyskany przyrost cen na drewno na 1986 rok pozwala stwierdzić, że w sposób nieznaczny poprawia się sytuacja finansowa Lasów Państwowych. Wyrazem tego jest wynik finansowy i wskaźnik rentowności uzyskany w pierwszym półroczu bieżącego roku.

Występuje jednak ciągle problem zbyt niskich cen na drewno w stosunku do innych surowców i materiałów oraz cen na rynkach światowych. Proporcja cen drewna w kraju w stosunku do cen światowych oraz cen innych surowców i materiałów kształtują się obecnie bardziej niekorzystnie niż przed laty. Na przykład w 1981 r. za 1 m³ surowca tartaczego trzeciej klasy (cena 1150 zł) można było kupić prawie 2 tony cementu (cena 600 zł), natomiast w 1985 r. za 1 m³ tego surowca drzewnego (cena 3950 zł) tylko nieco więcej niż tonę cementu.

Szerzej potraktowany problem cen drewna skłania do wyciągnięcia wniosku natury zasadniczej. Ceny na drewno powinny być ustalane w ramach opracowanego systemu na przykład tak jak w rolnictwie, gdzie obowiązuje system cen kroczących. Gospodarka leśna wymaga takich decyzji przede wszystkim dlatego, że faktycznie w leśnictwie nie występuje przyrost produkcji. Nie można przecież w nieskończoność zwiększać pozyskania i sprzedaży drewna. Plan NPSG do 1990 r. zakłada stopniowy spadek pozyskania grubizny do wysokości 19—19,5 mln m³ w ostatnim roku pięcioletki.

Reasumując należy stwierdzić, że ostatnie lata pomimo zmieniającej się sytuacji finansowej Lasów Państwowych były dla gospodarki leśnej korzystne. Sprawdził się dobrze przygotowany system ekonomiczno-finansowy, który poprzez umocnienie funkcji Funduszu Leśnego w pełni zapewnia gospodarce leśnej realizację podstawowych celów związanych z reprodukcją rozszerzoną. Doskonalenia wymaga cała sfera rozliczeń Lasów Państwowych z budżetem państwa. Idzie tutaj o większe ekonomiczne korzystanie leśnictwa z faktu pełnienia szeregu funkcji pozaprodukcyjnych i surowcowych dla wielu przemysłów i obywateli. Stopniowo Lasom Państwowym muszą być rekompensowane koszty odszkodowań łowieckich, gospodarki w lasach niepaństwowych, budownictwa mieszkaniowego i drogowego itd. Szczególnie pilne jest rozwiązanie problemu odszkodowań za szkody wyrządzane gospodarce leśnej przez przemysł.

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego 31 marca 1987 r.